

- поєднати у межах однієї системи – необхідність досягнення цілей підприємства та споживачів;
- зорієнтувати виробництво товарів та послуг на ринковий попит;
- формалізувати в єдину систему, вибір технології для виробництва продуктів, яких потребує споживач.
- оцінити витрати та доходи виробників від реалізації різних варіантів розвитку та вибрати той, який максимально сприяє досягненню цілей.

Ця система обґрунтовує необхідність якісно нового підходу до планування виробництва, коли в основі цього процесу є не лише цілі (можливості, технологія) підприємства, а й запити споживачів.

1. Зозульов О.В. Методика інтегральної оцінки сегментів ринку визначення привабливого напрямку напряму діяльності//Маркетинг в Україні 2001. – №3. – С.38–40. 2. Зозульов О.В. Система показників рівня попиту на ринку та її зв'язок з маркетинговою стратегією компанії//Маркетинг в Україні 2003. – №2. – С. 22–24. 3. Коверга С.В. Модели анализа эффективности ценового поведения экономико-производственных структур // Наукові праці Донецького національного техн. ун-ту. Сер. економічна. – Донецьк, 2005. – Вип. 97. – С.83–86. 4. Петрович И.М., Игнатуценко В.И. Планирование использования систем машин. – Львов, 1990. 5. Хохлов Н.П. Повышение эффективности использования основных фондов. Методологический аспект. – Харьков, 1984. 6. Швець І.Б. Дослідження умов формування виробничих потужностей на промислових підприємствах // Економічні науки: Економіка та менеджмент. Зб. наук. праць. – Луцьк, 2006. – Вип. 3. – №10. – С. 260–268.

УДК 336.14:352:330.32

О.С. Квачан¹, Т.М. Лівацька²

¹Українська академія банківської справи,

²Сумський державний університет,
кафедра міжнародної економіки

МІСЦЕВИЙ БЮДЖЕТ ЯК ДЖЕРЕЛО ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ

© Квачан О.С., Лівацька Т.М., 2007

Розглянуто сутність понять “управління основним капіталом”, “капітальні інвестиції”, “оборот основного капіталу”, з’ясовано систему задач щодо управління основним капіталом та умови їх забезпечення, місцевий бюджет визначено як одне з джерел оновлення і формування основного капіталу. Акцентовано увагу на аналізі структури капітальних інвестицій за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів як загалом в Україні, так і окремо в Сумській області, визначено роль бюджету у капітальних інвестиціях в основний капітал.

This article examines essence the concepts of “management the fixed assets”, “capital investments” “turnover of basic capital”, finds out the system of tasks in relation to the management of the fixed assets and condition of their providing, a local budget determines as the source of update and forming of the fixed assets. Attention is also accented on the analysis of structure by capital investments due to facilities of the state budget both on the whole on Ukraine and separately on Sumy region, the role of local budget in the division of capital investments and bringing in them in the fixed assets.

Постановка проблеми. Організація та управління основним капіталом є важливою ланкою системи фінансового менеджменту. Про актуальність цього управління свідчить активний розвиток його теоретичного базису та ефективні форми практичного застосування. Основний капітал як

об'єкт управління є системою стратегічних та оперативних управлінських рішень, спрямованих на ефективну діяльність підприємства. Сучасна система управління основним капіталом володіє значним арсеналом прогресивних технологій, нововведень, новітніх технологічних процесів, які дають змогу досягти однієї з основних цілей функціонування підприємства – забезпечення фінансової стабільності, підвищення добробуту підприємства та отримання доходу в результаті його діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Проблемі управління основним капіталом та джерелам його формування та відтворення завжди приділялась велика увага, адже подальший розвиток управління основним капіталом на підприємствах різних форм власності потребує поглиблення практично-теоретичних досліджень, спрямованих на детальний розгляд складових основного капіталу. Аналіз методологічних підходів щодо управління основним капіталом призводить до висновку, що дослідженню цієї проблеми присвячено велику кількість робіт, серед яких праці таких науковців, як В.М. Авдеєнко, В.О. Афанас'єв, І.О. Бланк, В.О. Котлов, С.Ф. Покропивний та ін.

Цілі статті. Метою цієї статті є визначення ролі державного та місцевих бюджетів як зовнішніх джерел фінансування у відтворенні основного капіталу.

Основний матеріал. Управління основним капіталом являє собою певну систему принципів, заходів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним формуванням основного капіталу з різних джерел відтворення, а також забезпеченням його ефективного використання внаслідок певних видів фінансово-господарської діяльності підприємства [1]. Управління основним капіталом являє собою систему розв'язання таких завдань:

- формування достатнього рівня наявності основного капіталу, який здатний забезпечити необхідні темпи економічного розвитку підприємства;
- оптимізація розподілу основного капіталу за видами діяльності, напрямками використання;
- забезпечення умов досягнення максимальної доходності та ефективного використання;
- забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства в процесі його діяльності та розвитку. Така рівновага характеризується високим рівнем фінансової стійкості та платоспроможності підприємства на всіх етапах його розвитку та забезпеченням оптимальної структури основного капіталу і його капіталовкладенням в найефективніші основні засоби;
- оптимізація обороту основного капіталу. Це завдання розв'язують шляхом ефективного управління капітальних інвестицій в основний капітал з його різних джерел формування та відтворення. Результатом цього є ефективне залучення капітальних інвестицій в ті складові основного капіталу, які сьогодні є найбільш прогресивними і в результаті своєї діяльності здатні покращати фінансові результати роботи підприємства.

Вибір альтернативних джерел фінансування відтворення основного капіталу ґрунтується на оптимальному співвідношенні власних, залучених та позикових коштів, які, своєю чергою, поділяються на конкретні види грошових надходжень:

- власні джерела фінансування відтворення основного капіталу: амортизаційні відрахування; нерозподілений прибуток; частина статутного капіталу; погашення довготермінових фінансових вкладень; віддавання в оренду частини майна; іммобілізований в інвестиції зайвий оборотний капітал; додатковий капітал; резервний капітал.
- позикові джерела фінансування відтворення основного капіталу: довготермінові кредити банків; цільовий державний кредит; податковий інвестиційний кредит; лізинг; бланковий кредит.
- залучені джерела фінансування відтворення основного капіталу: емісія акцій; емісія інвестиційних сертифікатів; безвідшкодовне цільове фінансування; іноземні інвестиції; кредиторська заборгованість; бюджетні асигнування; цільове фінансування.

Аналізуючи економічну сутність основного капіталу, варто зазначити, що найбільш питомою за своїм економічним змістом є стадія визначення резервів формування, відтворення та залучення основного капіталу, оскільки від вибору джерел фінансування залежить подальше використання основного капіталу та визначення фінансового результату. На вибір джерел відтворення впливають такі фактори:

- організаційно-правова форма підприємства. Цей фактор визначає насамперед форми залучення капітальних інвестицій;
- галузеві особливості господарської діяльності підприємства. Характер цих особливостей визначає структуру основного капіталу;
- розмір підприємства – визначає, за рахунок яких джерел можна розрахувати потребу в основному капіталі підприємства, яке знаходиться на стадії створення або будівництва;
- свобода вибору джерел фінансування: в результаті визначення виду підприємства існує можливість вибору джерел фінансування, але іноді спектр доступних джерел формування капіталу зводиться до декількох альтернатив.

Капітальні вкладення являють собою інвестиції, спрямовані на будівництво і придбання нових основних фондів, розширення, реконструкцію, технічне переоснащення діючих основних фондів. Їх трактують як матеріалізовану форму технічного прогресу, важливий чинник інтенсифікації, збільшення обсягів та підвищення ефективності діяльності господарюючих суб'єктів. Вплив капітальних інвестицій на ефективність господарювання виявляється в підвищенні продуктивності праці, збільшенні прибутку підприємств [2].

Джерела фінансування капітальних вкладень – кошти, що скеровуються на створення нових, розширення, реконструкцію чи технічне переобладнання складових основного капіталу. Використання того чи іншого джерела та їх структура в загальному обсязі капітальних вкладень залежать від обсягів будівництва, термінів окупності витрат, а також відтворювальної структури капітальних вкладень [3].

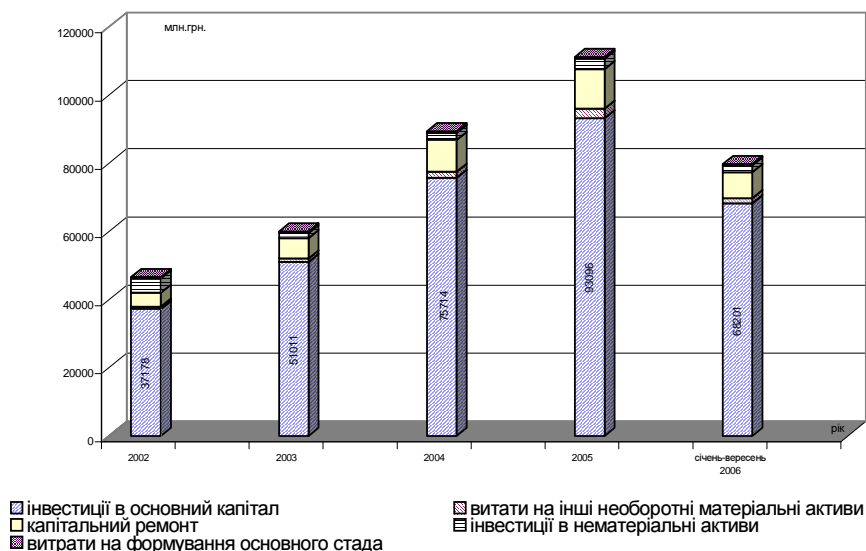
Одним з альтернативних джерел відтворення основного капіталу є бюджетні кошти. Особливо актуальним для України це питання є через постійний брак коштів на відновлення та підтримання основних засобів соціальної сфери, об'єктів комунальної власності, які, на жаль, знаходяться у жалюгідному стані.

Нормативно-правовим документом, який регулює загальноправові, економічні та соціальні засади інвестиційної діяльності, є Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.91 № 1560-XII. Базові поняття з бюджетного інвестування мають бути закладені у Бюджетному кодексі України, але у ст. 2 "Визначення основних термінів" вони відсутні. Визначення державних централізованих капітальних вкладень наведено лише в Положенні про фінансування і державне кредитування капітального будівництва, затвердженому спільним наказом Мінекономіки, Мінфіну та Держбуду від 23.09.96 № 127/201/173. Основою для прийняття рішення щодо здійснення державних інвестицій відповідно до ст. 13 Закону України "Про інвестиційну діяльність" є прогноз економічного та соціального розвитку, цільових і комплексних програм та техніко-економічні обґрунтування доцільності інвестицій. Правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України визначено Законом України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України" від 23.03.2000 № 1602/III.

Відповідно до ст. 87 Бюджетного кодексу України до видатків Державного бюджету України, крім видатків на здійснення державних галузевих програм, належать видатки на виконання державних інвестиційних проектів. Джерелом фінансування інвестиційних проектів є також субвенції, що надаються з державного бюджету місцевим бюджетам на виконання інвестиційних проектів, які, відповідно до ст. 71 БК, зараховуються до бюджету розвитку місцевих бюджетів. У нормативно-правовому порядку не визначено поняття державних і регіональних інвестиційних проектів, а також порядок, умови та механізм їх реалізації.

Розглянемо структуру капітальних вкладень загалом по Україні (рис.1).

Загалом по Україні обсяг капітальних вкладень стрімко зростає, за 3 роки він зріс у 2,4 рази і становив на кінець 2005 р. 111174 млн. грн. У 2006 році спостерігалася аналогічна тенденція. Основною сферою спрямування капітальних інвестицій в Україні є основний капітал, обсяги фінансування якого зросли з майже 80 % у 2002р. до 86 % за даними за січень-вересень 2006 р. Інвестиції в основний капітал за січень–вересень 2006 р. порівняно з відповідним періодом попереднього року зросли на 16,1 % (за січень–вересень 2005 р. – на 3,4 %) і становили 68201,4 млн. грн. Приросту обсягів інвестицій в основний капітал досягнуто у 25 регіонах (у січні–жовтні 2005 р. – у 13 регіонах).

* 2006р. представлено даними за 9 міс.

Рис. 1. Структура капітальних інвестицій України 2002–2006 рр.

Отже, загалом в Україні у сфері капітальних інвестицій спостерігається тенденція, яку можна було б назвати позитивною (обсяги капітальних інвестицій постійно зростають і швидшими темпами збільшуються вкладення в основний капітал), але при розгляді цієї тенденції не враховано іншої супутньої сфери – капітального ремонту. Витрати на капітальний ремонт зростають досить швидкими темпами – у 2,8 раза за 3 роки і становлять 10% від капітальних інвестицій загалом та 12 % від вкладень в основний капітал. Це свідчить не тільки про високий рівень зносу основного капіталу у деяких видах економічної діяльності, а й про тенденцію “мігруючої вартості основного капіталу”. Вона полягає у такому: вітчизняні підприємства, що нарощують виробничі потужності, придбають практично зношені, а інколи й списані засоби виробництва у вітчизняних та зарубіжних виробників аналогічної продукції. Можна зробити висновок, що реальні інвестиції в основний капітал мають значно менші обсяги, ніж відображають статистичні дані.

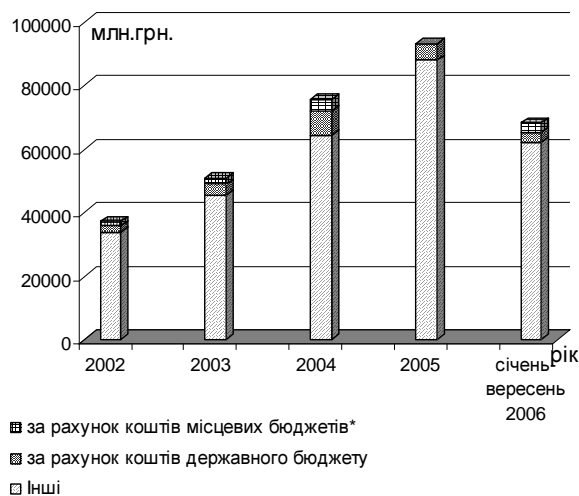
Враховуючи державний рівень важливості фінансування відтворення основного капіталу, доцільно розглядати обсяг бюджетних інвестицій, спрямованих на створення та відновлення основних фондів, за джерелами фінансування.

Розглянемо активність вкладень у основний капітал на державному рівні (рис. 2). Аналізуючи дані, можна зробити висновок, що держава через бюджетну систему бере не досить активну участь у нарощенні основного капіталу. Витрати державного бюджету на основний капітал становили 5077 млн. грн. за 2005 рік. Динаміка державних інвестицій мала тенденцію до розвитку з 2002 по 2004 рр., коли частка їх у загальному обсязі зросла з 5 до 11 %, у 2005 вона знизилася і стала стабільною – приблизно 5 %, ця тенденція зберігається і у 2006р.

Місцеві бюджети витрачають на основні засоби стабільно 5 % від загального обсягу вкладень, що становить приблизно 40 % від інвестицій з бюджетів обох рівнів; у 2006 р. спостерігається підвищення ролі місцевих бюджетів у цій царині на 8 %. Але необхідно зазначити, що згідно з Бюджетним Кодексом на місцеві бюджети покладено видатки соціальної сфери на місцях, і більшість видатків здійснюється у цій неприбутковій сфері.

Необхідно зазначити, що видатки на капітальні вкладення на державному рівні розподіляються необґрунтовано. Аналіз розподілу коштів, виділених регіонам, з погляду дотримання принципу справедливості та неупередженості, свідчить, що вже у 2001 році понад половини їх виділено п'яти регіонам, а саме: місту Києву – 37 млн. грн. (29,8 % від загальної суми),

Закарпатській області – 11,8 млн. грн. (9,5 %), Харківській – 10,7 млн. грн. (8,7 %), Донецькій – 6,8 млн. грн. (5,5 %) та Луганській – 4,8 млн. грн. (3,8 %). У 2002 році ситуація істотно не змінилась. Найбільше коштів виділено місту Києву – 27,1 млн. грн. (9,4 %), Донецькій області – 21 млн. грн. (7,3 %), Харківській – 19,2 млн. грн. (6,6 %), Одеській – 17,1 млн. грн. (5,9 %) та Дніпропетровській – 15,6 млн. грн. (5,4 %). У 2003 році в більшості регіонів на об'єкти, які в попередні роки фінансувалися за рахунок державних централізованих капітальних вкладень, спрямовано субвенції, 14-ти регіонам не було виділено жодної гривні. Надалі зберігається подібна тенденція.

* дані за місцевими бюджетами у 2005р. відсутні

Рис. 2. Інвестування основного капіталу України 2002–2006 рр.

Розглянемо політику бюджетних вкладень в основний капітал на прикладі Сумської області (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Інвестиції у основний капітал Сумської області у 2001–2006 рр., млн. грн.

№	Показник	2001	2002	2003	2004	2005	2006*
1.	Україна	32573	37178	51011	75714	93096	68201
2.	Сумська обл.	981	966	931	1102	1441	797
3.	Частка Сумської обл. від державного рівня, %	3,01	2,60	1,83	1,46	1,55	1,17

* 2006 р. представлено даними за січень-вересень

Таблиця 2

Інвестиції у основний капітал Сумської області за джерелами фінансування 2002–2006рр., млн. грн.

Показник	2002		2003		2004		2005		2006*	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Разом	966	100	931	100	1102	100	1441	100	499,4	100
зокрема за рахунок:										
коштів державного бюджету	30	3,1	39	4,2	43	3,9	54	3,8	10	2
коштів місцевих бюджетів	17	1,8	38	4,1	50	4,5	62	4,3	11	2,2
власних коштів підприємств і організацій	845	87,5	747	80,3	862	78,2	1047	72,6	362,6	72,6
інших джерел фінансування	74	7,7	107	11,5	147	13,3	278	19,3	115,8	23,2

* 2006 р. представлено даними за I півріччя

Дані таблиці свідчать, що Сумська область не є інвестиційно привабливим регіоном. Держава також не стимулює розвиток економіки у цьому регіоні (рис. 2).

З наведених даних можна зробити висновок про досить низький рівень державного фінансування вкладень у основний капітал у регіоні – 2–4 % від загального обсягу. При цьому уряд не заохочує інвестиційну діяльність місцевих бюджетів, їх здатність самостійно розпоряджатися коштами, обсяги їх вкладень відриваються від державних максимум на 0,6 %. Якщо розглянути тенденції в інвестиціях на державному та місцевому рівнях, то немає їх узгодженості: у 2004 році порівняно з 2002 фінансування вкладень області за рахунок бюджетних коштів різко знизилося – з 1,9 % до 0,54 %, тоді як бюджетні інвестиції у цей же період зросли на 6 % (табл.3). Загалом основним джерелом інвестування залишаються власні кошти підприємств та організацій, а бюджетні вкладення в область є порівняно стабільними і становлять 6–8 % – це досить низький показник. Найбільша частка інвестицій у основний капітал у області спрямовується на модернізацію таких важливих галузей економіки, як промисловість, транспорт і зв'язок, але цього обсягу та спрямування досягнуто загалом за рахунок власних коштів підприємств і організацій.

З'ясуємо, яка ж частина бюджетних коштів спрямовується в основний капітал області і чи існує певна тенденція розподілу коштів.

З даних таблиці видно, що обсяг бюджетних інвестицій у область зменшується досить швидкими темпами. У результаті зниження темпів інших видів спостерігається економічний занепад, на який не звертають увагу на державному рівні. А з рис. 3 видно, що приблизно 20 % бюджетного інвестування у область спрямовано у нарощування бази основних засобів державного управління.

Таблиця 3

**Частка Сумської області у бюджетному фінансуванні
основного капіталу 2002 – 2004 рр.**

Показник	2002	2003	приріст,%	2004	приріст,%
1. Загальний обсяг бюджетних інвестицій, Україна, млн. грн.	3228	5665	+ 75,5	11489	+ 102,8
2. Обсяг бюджетних інвестицій у Сумську область, млн. грн.	47	77	+ 63,8	93	+ 20,8
3. Частка інвестицій у Сумську обл. від загальнодержавного інвестування, %	1,46	1,36	- 0,1	0,81	- 0,55

Окрім того, частка коштів, спрямованих у державне управління, має хоча й не досить помітну тенденцію до зростання – 15,7 % у 2002р. та 21,7 % у 2006р., але дає можливість державному сектору залучати вкладення у свої власні потреби.

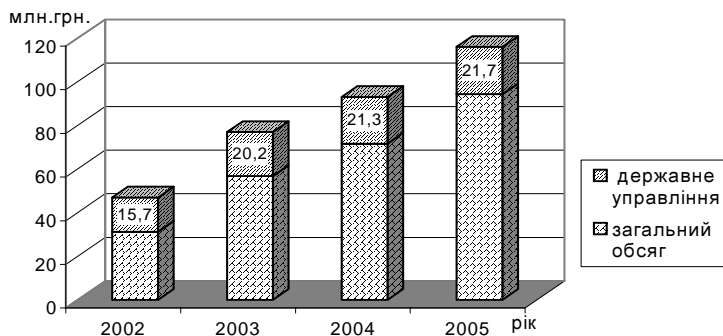

Рис.3. Частка інвестицій у державне управління у загальному обсязі бюджетних інвестицій в основний капітал у Сумській обл. у 2002–2005 рр.

Висновки:

- обґрунтоване управління основним капіталом є важливою складовою системи фінансового менеджменту як окремого підприємства, так і держави загалом;
- планування та систематизований, цілеспрямований розподіл капітальних інвестицій коштів на нарощення основного капіталу на державному рівні повинен ґрунтуватися на програмах, розроблених і прийнятих на основі передових технологій у плануванні та прогнозуванні, із застосуванням економіко-математичних та економетричних методів;
- необхідно застосовувати системний підхід до розробки та прийняття вітчизняного законодавства у сфері регулювання бюджетної діяльності та розподілу коштів;
- місцеві органи влади потребують розширення своїх прав та можливостей у використанні бюджетних ресурсів за умов жорсткішого контролю за їх витрачанням.

1. Бланк И.А. *Управление активами и капиталом предприятия*. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 448 с. – (“Энциклопедия финансового менеджера”; Вып. 2). 2. <http://www.refine.org.ua/pageid-4757-3.html>. 3. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. *Фінансовий словник*. – 2-ге видання, випр. та доп. – Львів: Вид-во “Центр Європи”, 1997. – 576 с. 4. *Статистичний щорічник України за 2004 рік/ За ред. Осауленка О.Г.* – К.: ТОВ “Консультант”, 2005. – 591 с.

УДК 658.15:657.631.6:334.012

В.М. Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра фінансів, грошового обігу і кредиту

РОЛЬ КОНСАЛТИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ

© Кміть В.М., 2007

Обґрунтовано доцільність застосування системою менеджменту підприємства консалтингу та розглянуто проблеми і перспективи розвитку ринку консалтингових послуг в Україні.

In the article expedience of application of consulting is proved by the system of management of enterprise and the problems and prospects of market of consulting services development are examined in Ukraine.

Постановка проблеми. В умовах розбудови ринкової економіки України, які супроводжуються розширенням діяльності суб'єктів господарювання, зростанням складності сучасної системи менеджменту та невизначеністю ділового середовища, важливого значення набуває швидко та ефективно оброблена інформація, яка б своєчасно і достатньою мірою забезпечила систему менеджменту підприємства в будь-який спосіб власності. Чимало вітчизняних підприємців переконані, що гроші можна заробити будь-як і для цього, на їхню думку, не завжди потрібні послуги досвідченого спеціаліста, який має належний рівень знань, досвіду і кваліфікації та здатний мислити аналітично. Аналіз збанкрутілих підприємств показує, що майже 99 відсотків підприємців закінчили свою справу банкрутством через незнання законів ринку, невміле ведення фінансової діяльності чи довільне трактування положень чинного законодавства. Зарадити цьому покликані професійні консультанти, які допоможуть кваліфіковано спрямувати “корабель” бізнесу у потрібне русло. Тому залучення такого інтелектуального ресурсу, як консалтинг, стає об'єктивною необхідністю для забезпечення системи менеджменту підприємства та його тривалого стратегічного розвитку.